

Posudek vedoucího bakalářské práce:

Petr WOHLMUTH, *Pevnost Josefov a soudobé snahy o její záchranu a rekonstrukci*, FHS UK Praha 2011, stran 68 plus 15 mapových a plánových příloh a 35 obrazových příloh.

Úvodem předesílám, že se jedná o velmi zdařilou studii, která má promyšlenou strukturu a která je založena na autorově kultivované badatelské práci, propojující metody různých disciplin. Práce chce být dějinami vojenství, avšak psanými jinak, inovativně (s. 3). To se jejímu autorovi, soudím, zdařilo. Jejím hlavním tématem totiž nejsou vlastní dějiny vojenství, ale možnosti zachránění pevnosti Josefov. Kombinuje při tom klasický dějepisný výzkum (včetně archivního bádání) s terénním výzkumem a vedením polostrukturovaných rozhovorů s aktéry, kteří se tak či onak snah o památkovou záchranu Josefova zúčastňují. S odkazem na Braudela chápe pevnost jako strukturu dlouhého trvání (s. 7-9). Braudelův koncept *longue durée* pak spojuje s Foucaultovou teorií "jiných míst", s *heterotopii* (s. 9-13). Foucaultovu "heterotopologii" pak chce "použít jako výkladový koncept časoprostoru pevnostního města Josefova" (s. 10). Na Josefov tak uplatňuje schéma heterotopie (míst, jež mají ráz svého druhu vyloučených lokalit, ale zároveň i pevně daná pravidla uspořádání, v nichž lze propojit jinak poměrně těžko konfigurovatelné fenomény, a která se vyznačují časoprostorovou diskontinuitou, jsou tedy tudíž i *heterochroniemi*; lze do nich zřetelně vstoupit a vyjít z nich - s. 11). Josefov se pak - s použitím Johansonovy interpretace Foucaulta - jeví jako sociálně disciplinující heterotopie (s. 12-13). V práci pak následuje přesná a dobře odkazy na prameny a literaturu podepřený výklad dějin pevnosti (s. 14-34). Na to navazují dvě stěžejní části práce: Výklad o záchranných aktivitách (mapuje jejich institucionální obrysy a sbírá stanoviska aktérů, s. 35-52) a interpreta pevnosti a aktivit v ní probíhajících pomocí Foucaultovy heterologické teorie (s. 53-63). S touto interpretací lze, po mém soudu, jen souhlasit. Lze jen doufat, že se práce dočká své publikace.

Vůči práci nemám připomínky či výhrady v pravém smyslu těchto slov. Mám jen několik otázek, jež chápu jako podněty do diskuse při ústní části obhajoby a - snad především - při autorově pokračování ve výzkumech tohoto druhu.

(1.) Myslím, že by bylo zajímavé promyslet vztah *heterotopii* (jiných míst) k *sakrálním prostorům*. Jsou-li heterotopie jako muzea a knihovny, tak ale i hřbitovy, lze si stále představit poměrně značnou identitu obou těchto entit. Ale co když je heterotopie sociálně vyloučená lokalita? Není i toto místo sociální exkluze vlastně místem "posvátným" (lokalita sociálně vyloučených, dlužníků a neplatičů jakoby vlastně stvrzovala *sakrálnost* neviditelné ruky trhu, kterážto posvátnost je ji dnešními ideology připisována)? Jak by z tohoto hlediska dopadl pohled na Josefov? Nadto sakrálnost je věcí kulturou připisovaného významu. Avšak v jednom (post-moderním či post-občanském) socio-kulturním poli se může vyskytovat více kultur, či alespoň *subkultur* a *kontrakultur* (jak o nich ve spojitosti s kulturní historií uvažuje kupříkladu Peter BURKE, *Variety kulturních dějin*). Je jedno jiné místo, jiným, heterotopním v rámci určitého socio-kulturního pole z perspektivy všech v něm se vyskytujících "subkultur" a "kontrakultur", nebo jen v relaci k jejich významovému systému? Pokud by bylo pro všechny heterotopním, pak by mohl přeci jen být rozdíl alespoň v tom, že pro některé je a pro jiné není posvátným místem. Opět se lze ptát, jak by v tomto ohledu dopadl Josefov - z perspektivy jeho obyvatel, z perspektivy těch, co usilují o jeho záchranu, z perspektivy zájemců o vojenskou historii?

(2.) Nepatřím mezi ty, kteří podrobně znají a promyšlejí Foucaultovy texty, takže se možná ptám na něco, co je samozřejmé. Přece však, pojednáme-li Josefov jako (disciplinální) heterotopickou strukturu dlouhého trvání, není v tom obsažen skrytý předpoklad, že většina socio-kulturního prostoru je - řekněme - "*homotopická*"? Nebo je jen - s dovolením - "*jinak jinomístná*"? Nejde pak o rozdíl většinových a menšinově zastoupených *diskursivních* a *sociálních praktik* co do jejich lokální případnosti (resp. nevhodnosti)?

(3.) Teoretická východiska předkládané práce jsou plně dostačující. Přeci si však dovoluji upozornit ještě na další možnost teoretického zakotvení, překrývá se zčásti s Braudelovou teorií tří historických časů a zčásti s Foucaultovou heterotopii, zejména pokud jde o její časoprostorovou diskontinuitnost. Na mysl mám zejména v německé teorii historie rozvíjené úvahy o "*nesoučasné současnosti*" (zejména Reinhart KOSELLECK, např. ve výboru z díla, vyšlém pod názvem *Vergangene Zukunft*; v českém prostředí podobně uvažuje i Zdeněk VAŠÍČEK, *Archeologie, historie, minulost*). V různých aktivitách, jednáních i praktikách, sociálních i diskursivních, lze podle těchto úvah odlišovat prvky s rozdílnou temporalitou (či - řekněme - prvky s jinou dobou svého konstituování a jiným obdobím své - s dovolením - "kulturní sedimentace"). Tam, kde se Petr Wohlmuth ptá na přítomnost akcí, spadajících do oblasti *living history*, v *heterotopii* josefovské pevnosti, bylo by možné propojit jakoby dva analytické systémy: (1.) První, Foucaultův, více soustředěný na projekci sociokulturních kvalit *do topografie* určitého prostoru, (2.) druhý, Koselleckův, zajímající se o oblast sociálního jednání a chování již ne v tak úzké vazbě na konkrétní prostor, ale s ohledem na jeho v jednom čase přítomnou *heterochronii*, temporální vrstevnatost, jež může být přítomna v jedné aktivitě jedince či skupiny v určitém okamžiku či krátkém časovém úseku. Vztaheno k josefovské tématice: Jsou například historizující symboly či praktiky užívané provozovateli *living history* uplatnitelné *jen* v Josefově, ale na jiných místech by jim přišly nevhodné, ne-li trapné, nebo jsou proveditelné i jinde?

Petr Wohlmuth předložil práci vysoké úrovně jak po stránce jejího teoretického založení, tak po stránce vlastní "empirické" (archivní i terénní) práce. *Doporučuji* ji proto k *obhájení* a navrhuji hodnotit známku *výborně*.

Jan Horský